

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060306

DOM
2016-03-29
Stockholm

Mål nr
M 6039-15

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2015-06-12 i mål nr M 3248-14, se bilaga

KLAGANDE

1. D A

2. S D

3. S J

4. A S

5. H S

Ombud för 4 och 5: Advokat D H

MOTPARTER

1. Gamesa Wind Sweden AB, 556814-4199

2. Länsstyrelsen i Örebro län

SAKEN

Tillstånd till uppförande och drift av gruppstation för vindkraft vid Myggedalen/
Norra Hunna på fastigheten X m.fl.

Dok.Id 1258418

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen, som inte finner skäl att inhämta yttrande från Naturvårdsverket, avslår överklagandena.
  2. Mark- och miljööverdomstolen avslår A Ss och H Ss yrkande om ersättning för rättegångskostnader.
-

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

H S och **A S** har i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska avslå Gamesa Wind Sweden AB:s (Gamesa) ansökan i sin helhet, och i andra hand att beslutet ska ändras på så sätt att tillståndet begränsas till att omfatta endast ett vindkraftverk (N5), alternativt två vindkraftverk (N4 och N5) eller i sista hand tre vindkraftverk (N2, N4 och N5).

H S och A S har även begärt att Mark- och miljööverdomstolen ska inhämta yttrande från Naturvårdsverket. De har också yrkat ersättning för sina rättegångskostnader såväl vid underinstanserna som i Mark- och miljööverdomstolen.

S J, D A och S D har, som det får förstås vidhållit sina yrkanden och därvid, i första hand yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska avslå Gamesas ansökan i sin helhet, och i andra hand att tillståndsansökan och miljökonsekvensbeskrivningen ska omarbetas samt att Askersunds vindbruksplan ska revideras.

S J, D A och S D har för det fall verken ges tillstånd yrkat att gränsvärdena för ljud ska sättas så låga som möjligt.

Gamesa har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom. Bolaget har även motsatt sig begäran om inhämtande av yttrande från Naturvårdsverket. De har vidare motsatt sig att betala ersättning för H Ss och A Ss rättegångskostnader.

Länsstyrelsen i Örebro län har motsatt sig ändring.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

H S och **A S** har utöver vad de tidigare anfört tillagt i huvudsak följande.

Byggrätterna för byggnaderna K och Kvarnhuset är att betrakta som bostäder vid vilka buller överstigande 40 dB(A) inte får förekomma. Nivån för vad som i praxis har benämnts som enklare byggnader överskrids. Att i bedömningen av bostädernas karaktär fästa vikt vid om byggnaderna är inrättade efter ”sådana bekvämligheter som ett fritidshus i dagens mening erbjuder” är felaktigt. Avgörande för bedömningen ska heller inte enbart vara byggnadernas egenskaper och vad som anges angående användning i bygglovshandlingarna. Bygglovssökandens planer om byggnadernas användning borde också tillmätas stor vikt. Detta oavsett om planerna framkommer i tiden efter bygglovsbeslutet har meddelats. Deras ansökan om bygglov inkom till kommunen ungefär fem månader innan Gamesas tillståndsansökan inkom. Bygglovsbeslutet vann inte laga kraft förrän den 30 oktober 2014. Det är inte realistiskt att de skulle kunna uppföra byggnaderna under denna tid för att de ska beaktas vid bedömningen som ska göras i detta mål. Uppförandet av husen enligt byggrätterna pågår. En väg har anlagts från fastighetens huvudbyggnad till platsen för båda husen. Offerter har erhållits avseende dragning av el samt byggnadsmaterial till husen.

Brister i den fågelinventering som Gamesa har låtit genomföra har påvisats. Inventeringen har genomförts under en begränsad tid vilket medför att den inte kan anses utgöra ett fullgott underlag för att avgöra om skyddsvärda arter förekommer. Hinder mot den valda lokaliseringen av vindkraftsparken föreligger därför. I vart fall utgör inte genomförd inventering tillräckligt underlag för att en bedömning ska kunna göras. Bristande redovisning av de rödlistade arterna smålom och nattskärna utgör ett allvarligt fel i inventeringen. Inventeringen brister även med avseende på den rödlistade arten bivråk. Någon helhetsbedömning av vindkraftsetableringens påverkan på fågellivet har därför inte gjorts. Ett fullgott kunskapsunderlag för att bedöma om platserna uppfyller kravet på en lämplig lokalisering enligt 2 kap. 6 § miljöbalken föreligger inte.

Till stöd för sin talan har A S och H S bl.a. gett in kompletterande sakkunnigutlåtanden vad avser fågellivet i området.

S J, D A och **S D** har vidhållit vad de tidigare anfört.

Gamesa har utöver vad som tidigare anförts tillagt i huvudsak följande.

A S och H S har inte utnyttjat några av sina byggrätter enligt bygglovet. Några fritidshus eller naturrum med övernattningsmöjlighet har inte uppförts. Detta framgår såväl av A Ss och H Ss överklagande som av protokollet från den syn mark- och miljödomstolen genomförde på platsen. Påståendet om att domstolen ska beakta förhållanden som uppkommit efter tidpunkten för Gamesas tillståndsansökans ingivande är inte riktigt. Det är de befintliga förhållandena vid tidpunkten för ansökan som ska beaktas. Påståendet om att en byggnad som uppförs på en fastighet där det redan finns en bostad per automatik ska betraktas som en bostad med hänvisning till att det är fråga om en ökning av fastighetens bestånd av bostadshus är felaktig. Vid bedömningen av om en bostad är av enklare karaktär är heller inte de fastighetsrättsliga ägarförhållandena avgörande. De fritidshus och naturrum med övernattningsmöjlighet som planeras att uppföras är inte att anse som bostäder i bullerhänseende. Det är inte fråga om något varaktigt boende.

Vad avser förekomst av rödlistade arter i etableringsområdet för vindkraftsparken framgår det av den fågelinventering som har genomförts att ingen häckning av de rödlistade arter som räknas upp har konstaterats eller ens observerats. Någon ny kunskap om fågellivet i området har inte presenterats genom de utlåtanden som nu har getts in i målet.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL*Utgångspunkter för prövningen*

Mark- och miljööverdomstolen delar mark- och miljödomstolens bedömning att det inte finns några formella brister i det underlag som finns i målet som är av det slaget att tillståndsansökan ska avvisas eller avslås av detta skäl. Prövningsramen i målet innefattar inte heller frågor av principiell natur eller att ompröva Askersunds vindbruksplan.

Det finns inte heller skäl att nu inhämta yttrande från Naturvårdsverket, utan befintligt underlag i målet får anses tillräckligt.

Frågan i målet är främst om det finns hinder att meddela tillstånd på grund av det som anförts av klagandena i fråga om lokalisering, påverkan på naturvärden samt buller.

Lokalisering och landskapsbild

Platsen för den ansökta gruppstationen är delvis belägen inom riksintresseområde för vindbruk. Att området delvis ligger utanför innebär inte att den valda platsen inte kan accepteras.

Även om uppförande av vindkraftverk på platsen kommer att medföra en påverkan på landskapsbilden finner Mark- och miljööverdomstolen att de planerade verken kommer att uppföras på acceptabla avstånd från bebyggelse. Störningarna för de närmast boende kan enligt vad som framgår av utredningen hållas inom de gränser som brukar tillämpas i mål av detta slag.

Naturvärden på platsen

H S och A S har gjort gällande att tillstånd till uppförande och drift av den i målet aktuella gruppstationen för vindkraft skulle strida mot förbuden att skada fridlysta arter som följer av artskyddsförordningen (2007:845). De har vidare ifrågasatt om utredningen i målet är tillräcklig för bedömningen av frågorna om artskydd.

Av den fågelutredning med kompletteringar som bolaget har gett in framgår att vindkraftverken bör kunna uppföras utan att skada fågellivet påtagligt. Mark- och miljööverdomstolen finner inte att den utredning som H S och A S åberopat i Mark- och miljööverdomstolen ger anledning att ifrågasätta fågelutredningens slutsats. Mark- och miljööverdomstolen delar därmed mark- och miljödomstolens bedömning att utredningen i aktuellt mål är tillräcklig för att domstolen ska kunna göra en bedömning av artskyddsfrågorna. Utredningen visar att det inte föreligger någon beaktansvärd risk för sådan skada på fridlysta arter som anges i 4 § artskyddsförordningen. Bestämmelserna i artskyddsförordningen utgör därför inte hinder mot att meddela tillstånd till ansökt verksamhet. Vad klagandena i övrigt har anfört om naturvärdena på platsen föranleder inte domstolen att göra någon annan bedömning.

Buller

H S och A S har anfört att byggnaderna K och Kvarnhuset ska behandlas som bostäder för varaktigt boende och att det därmed föreligger hinder för att lämna tillstånd till den ansökta verksamheten eftersom bolaget inte kommer att kunna uppfylla bullervillkoret vid bostäder.

H S beviljades den 7 februari 2013 bygglov för fyra fritidsbostadshus/naturrum med övernattningsmöjlighet på fastigheten Y och Z. Efter att beslutet överklagats till länsstyrelsen upphävdes det och ärendet återförvisades till nämnden för vidare handläggning. Nämnden meddelade ånyo bygglov för de ansökte åtgärderna den 13 juni 2013. Av bygglovet framgår att det rör sig om fyra mindre byggnader som ska användas för tillfällig övernattning. Beslutet vann laga kraft den 30 oktober 2014. Efter ansökan från H S beslutade nämnden om bygglov för nybyggnad/ändring av fritidshus (Kvarnhuset) på fastigheten Y och Z. Av ansökan framgår att ändringen avser bland annat byggytan för att få använda huset under hela året.

Av utredningen i målet framgår att bullret från vindkraftverket kommer att överskrida föreskrivet bullervillkor för de planerade byggnaderna Kvarnhuset och K.

Plan- och bygglagen, PBL, och miljöbalken är lagstiftningar som ska tillämpas vid sidan av varandra. Även om man vid planläggning och lovgivning enligt PBL har bedömt nya bostäder med hänsyn till människors hälsa kan således en prövning av buller ske utifrån bestämmelserna i miljöbalken. Det innebär att även om man vid tillståndsprövning eller tillsyn enligt miljöbalken har godtagit en verksamhet utifrån balkens krav kan nya bostäder nära verksamheten komma att godtas vid en prövning enligt PBL, vilket kan inverka på förutsättningarna att bedriva verksamheten enligt tillståndet eller tillsynsbeslutet. Det finns därför en risk att de parallella lagstiftningarna kommer i konflikt med varandra. Vad gäller buller har lagstiftaren nyligen genomfört ändringar i lagstiftningen i syfte att bättre samordna prövningen och även för att öka verksamhetsutövarens rättssäkerhet (se prop. 2013/2014:128 s. 30 ff. och prop. 2014/2015:122). Dessa lagstiftningsärenden har dock inte direkt bäring på detta mål, där ingen miljöfarlig verksamhet eller bostadsbyggnation ännu kommit till stånd.

De åberopade rättsfallen ger inte heller direkt ledning. I Mark- och miljööverdomstolens avgörande i mål nr M 8525-13 var frågan om det fanns skäl att meddela slutliga villkor om bullerbegränsning vid kolonistugor. Sådana ansågs inte behövas, eftersom kolonistugor inte bedömdes utgöra bostäder. I mål nr M 1441-09 var frågan på vilka bostäder och andra byggnader i närheten av en flygplats som Luftfartsverket skulle åläggas att vidta bullerisolerande åtgärder. Därvid kom frågor om standard, ålder på byggnaderna och vilka bullernivåer som aktualiserade åtgärder att bedömas.

Situationen är en annan i förevarande mål, där det är fråga om att bedöma om ett meddelat bygglov utgör hinder för tillstånd.

Mark- och miljööverdomstolens bedömning av om det föreligger förutsättningar att meddela tillstånd för verksamheten ska göras utifrån de förhållanden som råder vid prövningstillfället och inte som mark- och miljödomstolen har gjort, utifrån befintliga förhållanden när tillståndsansökan ges in. Nya omständigheter måste alltså beaktas.

Mark- och miljööverdomstolen delar mark- och miljödomstolens bedömning att de fyra byggnader som H S fått bygglov för genom lagakraftvunnet beslut inte är av sådan beskaffenhet att de kan jämföras med bostäder vid bedömningen av tillståndsansökans bullervillkor. Det fritidshus (Kvarnhuset) som H S nu har sökt nytt bygglov för har en högre standard än de fritidshus/naturrum som bygglov tidigare har beviljats för. Detta bygglov har emellertid inte vunnit laga kraft. Det återstår således att i det ärendet göra en bedömning av förutsättningarna för att meddela bygglov med hänsyn till bestämmelserna i 2 kap. 5 § PBL om lämplig lokalisering med hänsyn till bland annat möjligheterna att förebygga bullerstörningar. Ansökan kan mot angiven bakgrund inte anses utgöra hinder mot tillstånd i förevarande mål.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts, har bolaget i sin bullerutredning visat att man klarar 40 dB(A) ekvivalent nivå utomhus vid bostäder. Den nivån är sedan länge fast praxis för buller från vindkraftverk. Klagandens invändningar avseende buller är inte skäl att neka tillstånd. De finns inte heller skäl att bestämma bullervillkoret till något annat än 40 dB(A) ekvivalent nivå utomhus vid bostäder.

Sammanfattande bedömning

Såvitt avser övriga invändningar som klagandena har anført instämmer Mark- och miljööverdomstolen i underinstansernas bedömning att det saknas skäl att ifrågasätta verksamhetens tillåtlighet på dessa grunder. Det saknas därmed också skäl att bifalla H Ss och A Ss andrahandsyrkande om att tillståndet ska begränsas till färre vindkraftverk.

Sammanfattningsvis ska överklagandena avslås.

Rättegångskostnader

H S och A S har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader även i Mark- och miljööverdomstolen. Det följer av 5 kap. 1 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar att rättegångskostnad i regel inte kan dömas ut i denna typ av mål. Yrkandet ska därför avslås.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Lars Borg och Vibeke Sylten, tekniska rådet Yvonne Eklund samt tf. hovrättsassessorn Kristina Börjevik Kovaniemi, referent.

Föredragande har varit hovrättsfiskalen Ulrika Lundgren.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2015-06-12
meddelad i
Nacka Strand

Mål nr M 3248-14

KLAGANDE

1. S J

2. D A

3. S D

4. A S

5. H S

Ombud för 4 och 5: Advokat D H

6. A S

7. T S

MOTPARTER

1. Gamesa Energy Sweden AB, 556814-4181

2. Länsstyrelsen i Örebro län

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Örebro läns beslut den 7 maj 2014 i ärende nr 551-8599-2012,
se [domsbilaga 1](#)

Dok.Id 393862

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 00 E-post: mmd.nacka@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:30-16:00 -

SAKEN

Tillstånd till uppförande och drift av gruppstation för vindkraft vid Myggedalen/ Norra Hunna på fastigheten X m.fl.

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen avslår överklagandena.

BAKGRUND

Miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Örebro län (miljöprövningsdelegationen) gav den 7 maj 2014 Gamesa Energy Sweden AB (Gamesa) tillstånd till gruppstation för vindkraft vid Myggedalen/Norra Hunna i Askersunds kommun. Tillståndet omfattar uppförande och drift av maximalt fyra vindkraftverk och tillhörande anläggningar på fastigheterna X, A, B, C, D och E i Askersunds kommun.

H S, A S, T S, A S, S J, D A och S D har överklagat miljöprövningsdelegationens beslut.

YRKANDEN M.M.

H S och A S har i första hand yrkat att mark- och miljö-domstolen, med upphävande av miljöprövningsdelegationens beslut, ska avslå Gamesas ansökan i sin helhet, och i andra hand att beslutet ska ändras på så sätt att tillståndet begränsas till att omfatta endast ett, två eller tre av de fyra planerade vindkraftverken.

H S och A S har begärt att mark- och miljödomstolen ska hämta in yttrande från Naturvårdsverket över den fågelutredning som förekommer och behovet av ytterligare underlag eftersom fågellivet är rikt och fåglarna har gott om föda i de många våtmarkerna och myrarna vilka producerar rikligt med mygg-larver. H S och A S har även begärt att domstolen ska hämta in yttrande från Riksantikvarieämbetet över frågan om beskaffenheten av den kulturmiljö som skyddats, om skyddets art och om vindkraftverkens påverkan på det skyddade riksintresset.

H S och A S har yrkat ersättning för sina rättegångs-kostnader med sammanlagt 228 323,50 kronor.

T S och **A S** har yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva miljöprövningsdelegationens beslut.

S J, D A och **S D** (**S J** m.fl.) har, som det får förstås, i första hand yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva miljöprövningsdelegationens beslut, och i andra hand att tillståndsansökan och miljökonsekvensbeskrivningen ska omarbetas samt att Askersunds kommuns vind-bruksplan ska revideras. De har även yrkat, för det fall tillstånd ändå ges, att antalet verk ska reduceras och avståndet till bebyggelse ska ökas. Härutöver har de som villkor begärt att vindkraftverken justeras så att störning från såväl ljud som ljus minimeras genom att krav ställs på att det blir marknadens tystaste vindkraftverk, att hindersljusen är av det slag som är ljussvagast, mest avskärmat och styrt av radar eller liknande.

Gamesa och **Länsstyrelsen i Örebro län** har bestritt ändring eller upphävande av det överklagade beslutet.

GRUNDER

Parterna har till stöd för sin talan anfört i huvudsak följande.

1. H S och A S

1.1. Buller

Deras fastighet ligger i ett av de tystaste områdena i kommunen. Kommunen har i sin översiktsplan särskilt framhållit att sådana tysta områden ska värnas. Deras boende och näringsverksamhet bygger på tillgången till de stora naturvärdena som finns i området och frånvaron av störningar i form av buller och ljus.

För ett par av bostadshusen kommer gällande gränsvärden för vindkraftsetablering inte att iakttas. Med de skyddsavstånd för buller som Gamesa självt beräknat ligger vindkraftverken N1 och N2 för nära två av deras bostäder. De ansökte om bygglov för fyra fritidsbostäder i mycket god tid innan Gamesa ansökte om tillstånd. Hand-

läggningen fördröjdes och beslutet om bygglov undanröjdes till slut på grund av handläggningsfel. Efter förnyad behandling gav kommunen bygglov den 13 juni 2013. Gamesa har inte varit villigt att ta hänsyn till fritidshusen i sin planering, men eftersom bygglov borde ha getts långt före Gamesa kom in med sin ansökan borde dessa fritidshus beaktas på samma sätt som andra fritidsbostäder i planeringen. Samtidigt som ingen hänsyn tagits till skyddsavstånd till de två aktuella fritidsbostäderna, K och L, har samma hänsyn som till deras permanentbodda huvudbyggnad tagits till två synnerligen sällan använda fritidshus av mycket enkelt slag. Dels ett som ligger i Spåsa, två kilometer ostnordost om Y och som finns markerad på decibelkartan som bilagts miljöprövnings-delegationens beslut, dels jaktstugan Bengs två kilometer nordnordväst om Y och 700 m öster om byn Breberg. Kommunfullmäktiges beslut den 17 juni 2013 om tillstyrkande av Gamesas tillståndsansökan baserade sig på ett underlag där deras två byggnader och frågan om hänsyn till dessa inte var redovisade. Beslutet om bygglov togs med den i beslutet uttryckliga förutsättningen att en eventuell bullerstörning från vindkraftverk i området skulle anpassas till hur det påverkade de boende i stugorna, vilket även framgår av länsstyrelsens beslut den 29 november 2013 i bygglovsärendet. Kommunen utgick alltså från att miljöprövningsdelegationen skulle pröva detta men miljöprövningsdelegationen har på ett uppenbart oriktigt sätt slagit frågan ifrån sig genom att hänvisa till kommunens hantering som grund för sin bedömning att bostäderna inte är sådana att hänsyn till gällande gränsvärden för buller behöver tas. Av B Ps buller- och skugg-beräkningar framgår att fritidshuset K får en bullernivå på 45,8 dB(A) och att fritidshuset L får en bullernivå på 47,1 dB(A). Med hänsyn till att husen är avsedda för näringsverksamhet med fritidsboende där en särskilt tyst miljö eftersträvas borde särskilda bullerkrav kunna ställas och till och med det lägre gränsvärdet 35 dB(A) tillämpas. Under alla omständigheter utgör de båda byggnaderna hinder mot tillstånd för vindkraftverket N1 respektive N2 eftersom byggnaderna ligger inom bullergränsen 40 dB(A).

Under målets handläggning vid mark- och miljödomstolen har de genom Sydnärkes Byggförvaltnings beslut den 19 mars 2015 getts bygglov för ändring av tidigare

bygglov avseende den byggnad som benämns L. Ändringen består i att byggnaden ska omfatta en större boarea och erhålla uppvärmning från luftvärmewäxlare, för att byggnaden ska kunna användas under hela året.

Byggnaderna på fastigheten ska behandlas som bostäder i bullerhänseende. De planerade byggnaderna är bostäder för varaktigt boende, avsedda för boende året runt med långvariga hyresförhållanden. Enligt deras affärsplan, som fastställdes i april 2015, planerar de att bedriva verksamhet bestående i uthyrning av bostäder, i första hand för permanentboende, i andra hand för hyrestider om minst tre månader per hyresgäst, för enskilda i Mellansverige och utländska turister. De önskar full beläggning under hela året för att investeringen i byggnaderna ska ge avkastning. För det fall full beläggning inte skulle kunna uppnås avser de låta sina barn bo i byggnaderna. I alla händelser kan alltså inte användningen av byggnaderna anses vara för tillfällig övernattning. Bullerstörningar kommer att utgöra men för människor eftersom deras vistelse i byggnaderna inte kan anses bli tillfällig eller under så kort tid att men kan uteslutas.

1.2. Påverkan på naturvärden, fåglar, fladdermöss, m.m.

Det finns allmänna intressen av att bevara natur- och kulturvärden i området, vilka oriktigt har åsidosatts. Området i fråga ligger i Tiveden som är ett stort och sammanhängande skogsområde som under lång tid varit klassat som område av riksintresse för det rörliga friluftslivet. Riksintresset för kulturmiljön bör vara överordnat kraftindustriintresset.

Miljöprövningsdelegationen har med undantag för frågan om inverkan på fåglar och fladdermöss underlåtit att redovisa sin bedömning av hur verksamheten kan påverka naturvärdena i området. Det är mycket få och små skogsområden som avverkning aldrig sker i. Det är skillnad mellan skogsbruk som innebär momentan störning, även om det ger långvariga effekter, och vindkraftverk som är ständigt närvarande industribyggnader vars störningar är kontinuerliga.

Miljöprövningsdelegationen har bedömt att skogslandskapet i den här delen av länet är tåligt för vindkraftsverksamhet vilket är olyckligt eftersom dessa områden är minst påverkade av mänsklig verksamhet och även minst påverkade vad avser flora och fauna. Om planen fullföljs kommer det systematiskt att byggas i områden med höga naturvärden.

Egna observationer och observationer av ornitologerna K J och B L i området ger stöd för att fågel- och fladdermusinventeringen har varit otillräcklig. Fågelinventeringen är bristfällig och borde rimligtvis ha sträckt sig över ett helt år. Exempelvis bör inga vindkraftverk placeras mellan smålommens häckningsplats och fiskevatten på grund av risk för kollision med rotorblad. Andra skyddsvärda arter i området från den svenska rödlistan är nattskärra (nära hotad), nötkråka (nära hotad) och bivråk (sårbar). Vidare förekommer en mängd flyttfåglar, t.ex. tranor, om våren i området som Gamesa vill bebygga. Det råder okunskap och delade meningar om olika arters förflyttningar mellan häcknings- och födoplatser och fågelinventeringen borde ha gjorts på våren för att beakta flyttfågelsträcken. De har med bidrag från länsstyrelsen nyligen restaurerat en öppen våtmark med en längd på 200 m som blivit ett fågelvatten för rastande svanar, gäss och häckande smålom, knipa och tranor. Det finns vidare särskilt skyddsvärda fåglar i området, såsom havsörn, vilket motiverar att en fördjupad undersökning av rovfågelhäckningen borde gjorts. I området finns även bl.a. fiskgjuse, tjäder och orre.

Deras familj har under de senaste 20 åren anlagt ett antal ädellövskogar med bok, ek, oxel, hästkastanj, fågelbärsträd, lönn, ask, blodbok och lind samt planterat lind- och bokalléer efter vägarna runt huvudbyggnaden och anlagt olvonbuskage, vres- och äppelrosplanteringar för fåglar och vilt runt deras fyra fågelvatten vid gårdscentrum. De har byggt upp vargstängsel för gårdens 40 får så att den biologiska mångfalden kan bibehållas för rovdjur och tamboskap för att gynna den blomsterflora som funnits sedan gården befolkades år 1657.

Vidare har det tydligt redovisats i ärendet att det finns olika sorters fladdermöss i och nära projektområdet. Tillämpningen av försiktighetsprincipen borde innebära

att tillstånd inte ska meddelas eller i vart fall att det ska utredas mer grundligt vilka konsekvenser vindkraftsparken får för fåglar och fladdermöss och hur skador kan undvikas.

1.3. Lokalisering, visuellt intryck, skuggning och påverkan på kulturmiljön
Vindkraftverket N5 skulle stå för den största psykologiska störningen för dem eftersom det ska placeras i söderläge vid deras utfartsväg.

Vidare ligger byn Svinnersta mycket nära platsen där Gamesa vill uppföra vindkraftverken. Byn är klassad som kulturellt riksintressant och är särskilt skyddsvärd. Det är kulturmiljön som är skyddsvärd, och till den anknyter rimligtvis den kringliggande miljön. Intrycken av de storskaliga vindkraftverken torde bli påtagliga för betraktaren i den småskaliga miljön. Länsstyrelsen har i en annan sammanställning ansett att tillstånd inte bör ges för det verk som ska placeras närmast byn på grund av skadan på kulturmiljön, vilket visar på att bedömningarna i frågan går isär. Miljöprövningsdelegationen tycks i sitt beslut inte vara klar över om den anser att miljön inte skadas alls eller skadas men inte påtagligt.

Det finns andra vindkraftsbyggen som planeras på övriga sidor om deras fastighet och som kommer att innebära att deras fastighet kommer att omringas helt av vindkraftverk i samtliga väderstreck. Frågan om tillstånd för vindkraftsområdet Laxåskogen, väst och nordväst om deras fastighet, är under prövning, liksom frågan om tillstånd för vindkraftsområdet Markebäck, sydväst om fastigheten, samt Gamesas vindpark från nordost till söder om fastigheten. Hela deras fastighet och närområdet kommer att vara kontinuerligt utsatt för buller och visuella störningar. Miljöprövningsdelegationen har felaktigt underlåtit att göra en helhetsbedömning som beaktar vad de samlade störningarna innebär för deras fastighet. I det nu aktuella ärendet finns dock möjlighet att göra en sådan ändring att de samlade störningarna kan bli någotsånär acceptabla för dem.

Lokaliseringen av vindkraftverken kommer att medföra skador på deras fastighet, vilka inte står i rimlig proportion till det allmänna intresse som ska tillgodoses.

Vindkraftverken kommer att placeras så att deras gårdscentrum kommer att bli påtagligt berört av buller och visuella störningar samt innebära en risk för iskast. Den samlade vindkraftsbyggnationen skulle lägga en död hand över fastigheten och i praktiken skulle de inte kunna fortsätta med sitt boende och sin näringsverksamhet på fastigheten. De skulle inte kunna hyra ut bostäder för naturnära boende i skuggan av kraftverken. Härutöver utgör byggnaderna K och L hinder mot tillstånd för vindkraftverken N1 och N2 enligt ansökans huvudalternativ, eftersom de båda byggnaderna ligger inom det av Askersunds kommuns fastställda skyddsavstånd på 750 m mellan bostäder och vindkraftverk.

Miljöprövningsdelegationen har vidare underlåtit att göra en korrekt proportionalitetsprövning. Vad som ska prövas är om det allmännas intresse av att ge tillstånd till industriverksamheten och de fördelar det innebär för det allmänna – inte bolagets intresse av att driva den – står i rimlig proportion till de skador som uppstår för enskilda. Endast om fördelarna med ett tillstånd står i rimlig proportion till de skador som uppstår för enskilda ska tillstånd ges. Värdeminskningen och uteblivna framtida intäkter i näringsverksamheten uppskattas uppgå till flera miljoner kronor. Detta måste vägas in i bedömningen. De anser att tillståndet bör nekas på grund av att samhällets intresse av att bereda plats för kraftproduktion inte står i rimlig proportion till det mycket stora inkräktande av deras äganderätt som kommer att ske.

Ett av vindkraftverken ligger på gränsen till området av riksintresse för vindkraft, men i all väsentlig del kommer vindkraftverken att ligga utanför ett sådant område.

Gamesa har inte visat någon möjlighet att ändra placering för att minska den samlade störningseffekten. Det är uppenbart att det finns ett mycket stort antal möjliga alternativa placeringar av vindkraftverken. Gamesas ursprungliga ansökan visar att det finns möjligheter till en annan utformning med lägre vindkraftverk som ger mindre störningar.

1.4. Övriga invändningar

De motsätter sig inte konsekvent all form av vindkraftsetablering i närområdet, utan vänder sig emot den massiva störningsverkan som inringningen av deras fastighet och i synnerhet Gamesas utformning kommer att innebära.

Gamesa har inte visat något ansvarstagande och har inte fört någon konstruktiv dialog och har velat bygga oavsett vilka invändningar som framförts. Gamesa har inte heller visat något intresse av att ersätta dem för inskränkningar av deras förfoganderätt. Gamesa har enligt uppgift inte för avsikt att driva anläggningen utan avser att avyttra den så snart den är uppförd. Vad Gamesa angett om sina avsikter att bl.a. genomföra ett ambitiöst kontrollprogram verkar mot den bakgrunden inte relevant.

1.5. Åberopat övrigt material

H S och A S har till stöd för sin talan åberopat bl.a. följande:

- Översiktsbild och detaljbilder över placering av stugor för vilka bygglov getts,
- Beslutshandlingar i ärendet om bygglov för uppförande av fyra mindre byggnader med tillhörande torrdass på fastigheten Y och Z från Sydnärkes byggnämnd i Askersunds kommun, länsstyrelsen, mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt och Mark- och miljööverdomstolen,
- Buller- och skuggberäkning av B P 2014-06-04 (Rapport 2014:189),
- Meddelande från länsstyrelsen 2013-09-05 om slutbesiktning av två anlagda våtmarker, med karta,
- Karta från VKS Vindkraft Sverige AB över det planerade vindkraftsområdet Laxåskogen,
- Bilder på fåglar som observerats,
- Affärsplan avseende bostäderna K och L, samt - Bygglov avseende ändring av L.

Vid sammanträde i målet, som hölls den 19 mars 2015 hölls partssakkunnigförhör med ornitologen B L, på begäran av H S och A S. Vid förhöret anförde B L i huvudsak följande.

Han har varit ute i området i slutet av juni och i början av juli 2014. I den fågelinventering som Gamesa låtit utföra finns inte smålom med. Forskningsunderlaget är ganska tunt men det kan finnas en kollisionsrisk. Samtliga fyra vindkraftverk utgör en liten risk men störst risk finns vid N5. Sedan 1995 har det förekommit två kända fall där fågel har kolliderat med ett vindkraftverk. Vidare borde inte vindkraftverk placeras för nära GörLEN, eller mellan häckningsplats och fiskevatten. Bläcksjön är den enda säkra häckningsplatsen. Han har inte själv dokumenterat flygvägarna. Det kräver att man är på plats i minst en vecka under rätt tid på året för att få ett säkert underlag. Gamesas inventerare var där under fel tid.

2. T S och A S

2.1. Buller

Om vindkraftverken byggs kommer de sannolikt skapa ett ständigt bakgrundsljud, vilket kommer att försämra deras livskvalitet. Ett lågfrekvent buller når längre än vad mätningarna av dB(A) omfattar och visar. Skador på människor till följd av långvarigt lågfrekvent buller är ett område där forskning pågår varför betryggande hänsynsavstånd borde iakttas.

Gamesas bullerberäkning är otillräcklig. Enligt B Ps buller- och skugg-beräkning kommer det i domar och beslutsföreskrifter fastställda begränsningsvärdet minus en rimlig säkerhetsmarginal på 2,0 dB(A) att överskridas. De kommer att få en bullernivå över 35 dB(A) med risk för påverkan av lågfrekvent buller.

2.2. Påverkan på naturvärden, fåglar, fladdermöss, m.m.

Den fågelinventering som har gjorts av Calluna AB är otillräcklig. Bl.a. har kungsörn observerats av boende och besökare i området och varje vår och höst flyger hundratusentals flyttfåglar till och från sina häckningsplatser över området. Ytter-

ligare inventering, som är opartisk, krävs både för det projekterade området och för de två projekterade områdena i närheten, Markebäck och Laxåskogen, med sammanlagt 33 vindkraftverk, för att utreda den kumulativa effekten på fågelarterna om alla projekt genomförs. Om samtliga vindkraftverk uppförs kommer ca 600 fåglar att kollidera med vindkraftverken varje år bara inom dessa projekterade områden.

Vidare behöver en mer grundlig fladdermusinventering genomföras av ett oberoende företag som inte är finansierat av det projekterande bolaget.

Enligt länsstyrelsen finns det ett område med varg i Tiveden. Området sträcker sig från länsgränsen i söder och upp till Laxå och Vrestorp i norr. Enligt en rapport påverkas vargens revir negativt av en vindkraftsindustri, där väganläggningen står för huvuddelen av den direkta habitatförlusten. Det behövs därför en utredning av hur vargen påverkas.

2.3. Lokalisering, visuellt intryck, skuggning och påverkan på kulturmiljön

Eftersom de fyra vindkraftverken närmast är att jämföra med fyra industribyggnader av vidlyftiga dimensioner är det fel att placera dessa i en lantbruks- och naturmiljö.

Deras fastighet kommer framför allt att påverkas av vindkraftverket N5. Det kommer att uppfattas som 242 m högt eftersom det ska placeras på en höjd. Den skog som nu kan skärma av vindkraftverket är produktiv skog och kan påverkas när som helst. Övriga vindkraftverk kommer också att placeras på höjder och kommer därför också att bli väl synliga från deras bostad. Detta innebär visuella störningar från en orolig horisont med roterande vingar och varselljus.

Att bygga ett industriområde i det aktuella området strider mot miljöbalkens regler vid den intresseavvägning som ska göras vid bedömningen av markens lämplighet för den sökta åtgärden. Bl.a. ska mark- och vattenområden som är särskilt känsliga ur ekologisk synpunkt så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön.

Vindkraftverken kommer att medföra olägenheter. De sammantagna försämringarna av närmiljön kommer även att påverka värdet av deras fastighet negativt. Detta kan liknas vid en kränkning av grundläggande äganderättsliga principer.

2.4. Åberopat övrigt material

T S och A S har till stöd för sin talan åberopat bl.a. buller- och skuggberäkning av B P 2014-06-04 (Rapport 2014:189) samt yttrande från Norra Tivedens Bygdeförening 2014-05-19 (överklagande i målet som mark- och miljödomstolen avvisade p.g.a. bristande talerätt för föreningen).

3. S J m.fl.

3.1. Buller

När de sökte en lämplig gård för några år sedan var gården Döberg särskilt attraktiv bl.a. för enskildheten, tystnaden och de mörka nätterna samt områdets höga naturvärden och möjligheterna att ha hästar och bedriva besöks- och upplevelsenäring.

Generellt bör vindkraftverk etableras i redan störda områden där det redan bullrar, exempelvis längs motorvägar, nära industrier eller på andra platser med högre decibel. Deras område är relativt tyst och kommer därför att påverkas mer än andra mindre känsliga platser. Deras område är inte tåligt för vindkraftsetablering. De har besökt ett flertal vindkraftsparker och slagits av hur mycket de låter. De har lyssnat på avstånd från noll meter till ca tre kilometer, både i med- och i motvind. Även om de inte vet hur många decibel det har rört sig om har det låtit för mycket.

De tillbringar nästan all sin tid på gården och tio till tolv timmar utomhus under det ljusare halvåret, och sex till åtta timmar utomhus under det mörkare halvåret. De kommer alltså att exponeras för buller under många timmar per dygn. Eftersom området är ovanligt tyst ska tillstånd inte ges eller decibeltalen sänkas, antingen genom lägre utsläpp av ljud eller genom att vindkraftverken flyttas längre från bostäder. Högsta tillåtna värde vid bostad och verksamhet borde vara 30 dB(A) eller så låga värden som möjligt. De har förstått att beslutande organ inte nödvändigtvis

behöver följa den praxis som finns för ljud. Praxis som har fastställt 40 dB(A) som gräns måste ses över och omprövas och i väntan på detta ska tillstånd inte ges. Det finns teknik som minskar ljudalstring från vindkraftverk. Det kan röra sig om vågade eller tandade blad, automatik som stoppar verken när det är tyst och stilla i området, samt att bladens vinklar ändras. De begär att den teknik som minskar primärljudet från vindkraftverken ska användas.

3.2. Påverkan på naturvärden, fåglar, fladdermöss, m.m.

Det finns gott om djur i området, exempelvis lodjur, varg, hjort, mård och räv. Vad avser fåglar finns det t.ex. enkelbeckasin, tranor, svalor och hackspett. Fågelinventeringen är inte komplett eftersom de har skådat ytterligare arter än vad som rapporterats. En av dessa är kungsörn som många gånger rört sig över deras gård. Som mest har sex stycken kungsörnar setts samtidigt vid Döberg.

3.3. Lokalisering, visuellt intryck, skuggning och påverkan på kulturmiljön

Ljus från vindkraftverken kommer att störa eftersom det är ett område med få störande ljus. För det fall tillstånd ges ska detta villkoras så att hindersbelysningen minimeras med hjälp av radar eller motsvarande aktiv belysning. Alternativt bör även lagstiftningen för hindersljus ses över. Enligt Transportstyrelsen finns det inga uppenbara hinder mot att aktiv hindersbelysning används och tekniken finns.

Gamesas fotomontage visar på uppenbara felaktigheter. Vidare har Gamesa inte tagit med fotomontage från deras fastighet som utlovats. De kräver att korrekta uppgifter erhålls.

Den föreslagna etableringen ligger i huvudsak utanför det som pekats ut som riksintresse för vindkraft. Av den anledningen finns det större kraft i att ifrågasätta etableringen. I trakten, och speciellt i det område som kallas för riksintresse för vindkraft, kommer förmodligen många vindkraftverk att etableras. För att minimera skadan bör det inte uppföras vindkraftverk lite varstans utan det bör finnas en sammanhållen bild av etableringen så att så få som möjligt drabbas. Därför bör

denna etablering stå tillbaka för den i Laxåskogen. Vidare strider vindkraftsetableringen mot Askersund kommuns måldokument om boendemiljön.

3.4. Övriga invändningar

Inför deras fastighetsköp gjorde de under 2011 ingående kontroller men kommunen missade att informera dem om planerna för en vindkraftspark som i allra högsta grad skulle påverka boendet och verksamheten på gården. Efter kontakt med Gamesa fick de beskedet att Gamesa inte var intresserade av att ta del av deras synpunkter, trots att F ligger inom en radie av 2 km och Gamesa angett i sin tillståndsansökan att samtliga fastighetsägare inom denna radie hade fått brev om samråd. I början av augusti 2012 påpekade de att de inte fått information om samråd. De köpte och flyttade in på fastigheten den 31 mars 2012. Skatteverket hade uppdaterade uppgifter samma dag, medan Lantmäteriet dröjde pga. lagfart. Gamesa borde ha försäkrat sig om att rätt fastighetsägare fick information om samråd. Det finns många frågor som de inte har fått svar på och de anser att Gamesa har skött hanteringen dåligt.

Som nyblivna gårdsägare, brukare och företagare drabbades de av planerna att anlägga en vindkraftspark och de fick direkt lägga ner en av idéerna om verksamhet inom upplevelse- och besöksnäringen. Den avskilda och småskaliga gården har stor dragningskraft men planerna har fått som följd att de inte vågar investera eftersom gården och området riskerar att förlora sin unika karaktär och attraktionskraft. På grund härav har de fått satsa på andra verksamheter istället. En av deras nuvarande verksamheter som direkt kommer att påverkas av vindkraftverken är hästhållningen. Gården har ekologisk inriktning och hästar används mycket, även till uppdragskörning, inkörning och tillkörning. För dessa verksamheter är de starkt beroende av öppna marker, skogar och skogsvägar. Vägarnas bredd har stor betydelse för bl.a. utbildning av råa hästar. De använder främst vägen mellan Torpa och Döberg samt stickvägen Dalsrödjevägen som utgår strax innan man kommer fram till deras gård. Om dessa vägar blir bredare utan att alternativ erbjuds kommer de bli tvungna att upphöra med den verksamheten.

För att bygga vindkraftverk behövs vägar som är breda och fula. Förutom det estetiska är säkerhet och djuromsorg av största vikt. De skulle gärna se fler vägar av samma slag men inte breda vägar med bergkross som slitlager. Mellan Torpa och Döberg går i dag en vanlig grusväg medan en stor del av Dalsröjdevägen är preparerad för just häst. De behöver vägarna året runt. På vintern ska Dalsröjdevägen vara oplogad. Om vindkraftsparken ska byggas är transport via Torpa och Dalsröjdevägen helt uteslutet. Andra vägar måste tas eller en ersättningsväg anläggas, vilket skulle kunna ordnas i samarbete med exempelvis Sveaskog som har en del historiska skördevägar på sina ägor.

Förutom att de själva skulle störas av de ljud, ljus och andra förändringar och försämringar i närmiljön som en vindparksetablering innebär, skulle påverkan bli stor för dem eftersom de driver ett hästdrivet jord- och skogsbruk. De har nästan uteslutande betesmarker med särskilda värden. Dessa värden krockar med det industrilandskap som en vindkraftpark innebär.

Mobiltäckningen i området är låg och det finns frågetecken om hur vindkraftverken skulle riskera att påverka denna täckning negativt. Det finns även obesvarade frågor om hur radio och TV skulle påverkas. Innan tillstånd ges måste dessa frågor besvaras.

Tillstånd ska vidare inte ges i detta läge eftersom det finns ett demokratiskt underskott. Processerna måste göras om med större kunskaper, mer demokrati och mer utvecklad kommunikation. Ett flertal politiker och tjänstemän i Askersunds kommun har gett uttryck för att deras vindbruksplan var framtagen med lite väl naiv inställning. Kommunen måste ta sitt ansvar och korrigera den så att den blir bättre och förankras bland medborgarna. Askersunds kommun hade också möjlighet att använda sitt veto men gjorde inte det.

Om nu tillstånd ges måste krav ställas på de tekniska lösningarna vad gäller ljud och ljus, mekanik och aerodynamik. Det måste bli marknadens tystaste verk och

hindersljusen måste vara de ljussvagaste, avskärmade och styrda av radar eller liknande.

Till sist undrar de hur bygdepengen fungerar. Denna måste konkretiseras. De har frågor kring fördelning och summor och vem som styr detta.

3.5. Åberopat övrigt material

S J m.fl. har till stöd för sin talan åberopat bl.a. fotomontage.

4. Gamesa

4.1. Buller

B Ps buller- och skuggutredning innehåller en rad felaktigheter som inne-bär att invändningarna mot Gamesas redovisning av ljudpåverkan inte stämmer.

Utredningen är inte enbart en ljud- och skuggberäkning eftersom den även argumenterar mot gällande praxis och mot Naturvårdsverkets regelverk vad gäller sättet på vilket en utredning ska utföras vid bedömning av ljud- och skuggpåverkan från vindkraftverk. Utredningen innehåller även en energiberäkning och en värdering enligt vilken vindkraftparken Norra Hunna har ett lågt energiutfall som enligt B P skulle leda till en mycket lång s.k. payoff-tid på tolv år. En ljud- och skuggberäkning utgör normalt sett en beräkning av uppskattad ljud- och skuggpåverkan och inte en energiberäkning eller värdering av energiutfallet. I stora delar är därför utredningen irrelevant.

Vidare påstår B P i sin utredning att Gamesas prospekt saknar beräk-ningssäkerhet.

Det är oklart vad som avses med detta eftersom det inte finns något sådant vedertaget begrepp. Gamesa uppfattar påståendet som så att det i deras ansö-kan skulle saknas en redovisning av beräkningsosäkerhet för beräkningarna av ljudpåverkan från Vindkraftpark Norra Hunna och angränsande vindkraftverk eller vindkraftpark. Gamesa har använt sig av en välkänd och accepterad beräkningsmetod som bl.a. föreskrivs av Naturvårdsverket samt mjukvaran WindPRO.

Beräkningsmetoden utgår alltid från en ljudutbredning med sämsta möjliga utfall

där det kan antas att samtliga bostäder ligger i vindriktningen och hänsyn tas inte till markytans variation och meteorologiska parametrar som dämpar ljudutbredningen i terrängen. Modellen har inbyggd säkerhetsmarginal. Det är först efter det att vindkraftsparken har uppförts som det är möjligt att undersöka den faktiska ljud- och skuggpåverkan genom att man mäter det faktiska utfallet avseende ljud och skuggor vid berörda fastigheter. Skulle det verkliga utfallet bli högre än det beräknade innebär det att verken måste ställas ner något så att villkoren uppfylls. För att kontrollera att gränsvärdena inte överskrids kan tillsynsmyndigheten begära en ytterligare mätning av en oberoende part efter att den planerade vindkraftsparken driftsatts. Skulle en sådan kontroll visa på för höga värden har tillsynsmyndigheten rätt att stänga parken till dess att ägaren justerat detta. Det ligger med andra ord i Gamesas intresse att gränsvärdena inte överskrids. I sina beräkningar tillämpar Gamesa en försiktighetsprincip och använder sig av antaganden som går längre än vad som följer av Naturvårdsverkets riktlinjer. De innehåller därför en större marginal än vad som varit fallet om man endast hade tillämpat riktlinjerna. I övrigt framgår parametrar och diverse avvägningar av den ljudberäkning som redovisats i ansökan och vid miljöprövningsdelegationens prövning.

I sin ansökan har Gamesa vidare redovisat kumulativa effekter avseende visuell påverkan, ljudemissioner och skuggutbredning, med hänsyn till näraliggande vindkraftverk som ingår i VKS Vindkraft Sveriges planerade vindkraftspark Laxåskogen, tidigare benämnd Breberg, med ca 21 vindkraftverk med en totalhöjd på ca 170 m. Gamesa har bedömt att dessa effekter inte kommer att vara försumbara eftersom anläggningarna ska vara belägna på ett nära avstånd från varandra.

I B Ps utredning påstås att Gamesa har använt felaktiga koordinater för berörda bostäder. Gamesa har använt sig av koordinater från Lantmäteriets kartor. B P har å sin sida hämtat koordinater från Eniro Kartor och det är oklart vilken metod som använts för att fastställa koordinaterna för en viss bostad.

Nedställning av vindkraftverk, varvid menas en justering av vindkraftverkens position liksom rotorbladens vinkel mot vinden, är en metod som det står verksam-

hetsutövaren fritt att använda för att öka resursutnyttjandet på de vindkraftverk som uppförs så att krav i form av ljudnivåer och skuggtider enligt tillämpligt tillstånd kan följas. Vid utformandet av en vindkraftspark laborerar en projektör regelmässigt med möjligheten att tillfälligt använda nedställning så att ett vindkraftverks elproduktionskapacitet inte utnyttjas fullt ut för att uppfylla de krav som ställs på vindkraftparken avseende ljud och skuggor. Det står även verksamhetsutövaren vid näraliggande vindkraftverk fritt att träffa avtal om nedställning av vindkraftverk för ett visst delområde. Gamesa och VKS Vindkraft Sverige har träffat en sådan överenskommelse.

I B Ps utredning har det dragits felaktiga slutsatser om att högsta tillåtna ljudpåverkan inte kan följas vid bostäder. Det framgår av praxis och Naturvårdsverkets föreskrifter att det inte behöver införas något avdrag för en säkerhetsmarginal på 2,0 dB(A) så att gränsen uppgår till 38,0 dB(A) vid bostäder istället för 40 dB(A), se t.ex. MÖD:s dom den 24 januari 2013 i mål nr M 8236-12. B P har vidare i sina beräkningar tagit med byggnader som inte är bostäder. H S och A S har i sitt överklagande angett gränsen för den högsta tillåtna nivån för ljudpåverkan, 40 dB(A), ska gälla för de fritidshus eller naturrum med övernattningsmöjlighet som de getts bygglov för den 13 juni 2013 och som fastställdes efter överklagande. De har inte ansökt om bygglov för att upp-föra ett bostadshus för permanentboende men tycks vilja att den högsta tillåtna nivån ändå ska gälla och har härvid även angett att ett gränsvärde på 35 dB(A) ska tillämpas. Den högsta tillåtna nivån ska gälla vid bostad. Med bostad avses normalt en byggnad som är inrättad till bostad. En byggnad som är utformad för tillfällig övernattning och naturupplevelser är inte en bostad eftersom den inte är inrättad som bostad. I det avgörande från mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tings-rätt som H S och A S har hänvisat till uttalar domstolen sig om att Ss fritidshus eller naturrum med övernattningsmöjlighet ska betraktas som bostad i bullerhänseende vid tillståndsprövningen vid vindkraftsetablering. Detta är dock inte något som domstolen har behörighet att uttala sig om eftersom målet inte gällde tillståndsprövningen utan bygglov. Uttalandet saknar därför rättskraft.

4.2. Påverkan på naturvärden, fåglar, fladdermöss, m.m.

Gamesa har valt placering och utformning av vindkraftverken som medför att natur- och kulturvärden samt fågelvärden inte blir begränsande för vindkraftverken. Placeringen är väl avvägd i syfte att utnyttja vindpotentialen i området på ett sätt som innebär att miljöpåverkan minskas och hålls till ett absolut minimum.

Vad avser invändningarna som riktats mot fågelinventeringen framgår det av Gamesas miljökonsekvensbeskrivning att denna genomfördes från och med mars till och med augusti 2012, d.v.s. under våren, då många fågelarter är synnerligen aktiva. Fågelinventeringen har utförts i form av kombinerad punkt- och linjetaxering, under två dagar och två kvällar eller nätter i april samt två dagar och två kvällar eller helger i slutet av maj och början av juni. Därtill har fåglar noterats i samband med att inventerare har rört sig i området under naturvärdesinventering och fladdermusinventering, vilket har skett under tre dagar och tre nätter under perioden 30 juli–1 augusti. Sammanlagt har ca 74 timmars inventeringstid lagts i området. Fältinventeringen föregicks av flygbildstolkning och analys av dataunderlaget. Inför fågelinventeringen 2012 genomförde inventerarna Calluna ett uttag av registrerade fåglar inom den relevanta Atlasrutan 09E6i, Svalan. Under mars 2015 har Ecocom gjort ett uttag inom samma område för perioden 2012–2015. Det har inte tillkommit några fynd på Svalan som har någon betydelse för de slutsatser som gjordes i inventeringsrapporten från 2012.

Av inventeringen 2012 framkom att inga rödlistade arter observerats i vindkraftsområdet. Fågelinventeraren bedömde att området exempelvis inte hyste några särskilt lämpliga miljöer för nattskärria pga. stor andel ungskog och någon nattskärria noterades inte heller i området under punkt- och linjetaxering med goda väderförhållanden. Vad avser smålom har det inte utförts någon riktad inventering eftersom det inte bedömdes finnas lämpliga habitat för arten inom eller i närheten av området. Rekommenderat buffertavstånd mellan vindkraftverk och häckningsgöl är en kilometer och det är på drygt detta avstånd som närmaste häckningsgöl för smålom är belägen. Smålom kan dock passera området vid transport mellan häckningsgöl och fiskevatten men vid den utförda punktinventeringen noterades dock

inte någon överflygande smålom. Väster om området finns det mer lämpliga miljöer för nattskärria. Det finns alltså, såvitt Gamesa känner till, inga särskilt skyddsvärda arter i området där vindkraftverken planeras. Om det mot all förmodan skulle konstateras att en rödlistad art, såsom smålom, häckar i området eller i anslutning till området innebär det inte i sig att vindkraftverk inte kan etableras. Det finns rekommendationer angående hur en verksamhetsutövare ska förhålla sig till t.ex. smålomens bo- och häckningsplats genom att tillämpa skyddsavstånd. Ett minsta avstånd på en kilometer gäller enligt praxis. Detta samt andra skydds- och uppföljningsåtgärder i syfte att skydda smålom och andra skyddsvärda fågelarter kan vara något som behandlas enligt det kontrollprogram som tas fram inom ramen för tillståndet. Av fågelinventeringen framgår även att de flesta av de observerade arterna är allmänt förekommande i det svenska landskapet och lite tyder på att de skulle hotas av vindkraftverk i detta område. Kollisionsrisk för gäss och tranor bedöms inte som så stor eftersom det saknas lämpliga rastplatser i området för dessa arter.

Vad gäller de invändningar som framställts om att fladdermusutredningen är otillräcklig saknas det stöd för påståendet att fladdermöss skulle lockas till vindkraftverken pga. att hinderljusen lockar till sig insekter nattetid. I övrigt redovisas skyddsåtgärder i ansökan i syfte att bl.a. åstadkomma en så ogästvänlig miljö för fladdermöss och insekter inpå vindkraftverken som möjligt. Det förekommer ett antal s.k. högriskarter för kollision i projektområdet och i det omgivande landskapet, men enligt fladdermusinventeringen är det osannolikt att vindkraftverken kommer att ha en negativ påverkan på populationsnivån för någon av dessa arter. Även om fladdermusinventeringen anses fullt tillräcklig är Gamesa beredd att genomföra ett ambitiöst kontrollprogram som innefattar uppföljning hur fladdermusen faktiskt påverkas av vindkraftverken.

4.3. Lokalisering, visuellt intryck, skuggning och påverkan på kulturmiljön

Avseende skuggning framgår av ansökan vilka beräkningar som skuggutredningen grundar sig på. Om skuggeffekter skulle uppkomma under mer än de tillåtna gränsvärdena kommer det aktuella vindkraftverket att stängas av under den tidsperiod då

skuggning sker, främst under morgon och kväll då solen står lågt. Gamesa har alltså att rätta sig efter de begränsningar som framgår av tillståndet från den dag då vindkraftparken tas i bruk. Mot denna bakgrund framstår B Ps krav på att skuggreglering ska införas från början som onödig.

Hinderbelysningen uppfyller Transportstyrelsens gällande föreskrifter. Bl.a. gäller att flera vindkraftverk i grupp ska markeras med högintensiva blinkande vita ljus för vindkraftverk vid anläggningens yttre gränser och lågintensivt rött fast ljus vid övriga vindkraftverk. Hur och i vilken utsträckning detta är tillämpligt för den aktuella anläggningen kommer att fastställas i samråd med Transportstyrelsen. För att uppfylla reglerna kommer Gamesa att skärma av, synkronisera och tidsätta hinderbelysningen för att minimera eventuell visuell påverkan på näraliggande bebyggelse i enlighet med sitt compliance-program.

Vad gäller visuell påverkan generellt är detta i sig inte skäl för en begränsning av att tillåta uppförande av vindkraftverk. Placeringen av vindkraftverken uppfyller samtliga kriterier för att anses som en lämplig plats och placering och utformning håller sig inom tillämpliga krav och riktlinjer vad avser såväl ljud, ljus och skuggbildning.

Vindkraftverk är höga konstruktioner som i allmänhet syns vida omkring. Vindkraftverken kommer att synas som mest från större ytor med fria siktlinjer, såsom vid sjöar och i åker- och ängslandskap, samt från vissa höjder. Vindkraftverken kommer att synas från odlingslandskap och kulturmiljöer men deras påverkan får anses vara begränsad och acceptabel i sammanhanget. Vad gäller skadeförebyggande åtgärder relaterade till det visuella är möjligheterna något begränsade. Vindkraftverken kommer dock att ges en enhetlig utformning och diskret färgsättning och rotorbladen kommer att antireflexbehandlas. Det har framställts invändningar mot de fotomontage som getts in i tillståndsärendet. Dessa är framtagna av olika exploitörer. Enligt rapporten Visualisering av vindkraft, Tanums världsarv och Falbygden, Länsstyrelsen Västra Götalands län (2010:55), är det avgörande för om ett fotomontage kan läggas till grund för en analys om visuell påverkan, dels att

betraktelsepunkterna är valda utifrån värdena och inte utifrån slumpmässigt goda siktförhållanden, dels betraktelsepunktens topografiska läge i förhållande till det avbildade landskapsavsnittet. Påverkan på byn Svinnersta får anses acceptabel baserat på kombinationen av både framtagna fotomontage och siktanalyser.

Det är med anledning av att området har klassats som riksintresse för vindkraft som Gamesa valt att ansöka om tillstånd för uppförande och drift av vindkraftsanläggning där eftersom förutsättningar för sådan verksamhet antagits vara särskilt gynnsamma i det aktuella området, vilket även bekräftats av vindmätningar. S J m.fl. har anfört att området inte skulle omfattas av riksintresse för vindkraft utan att närmare ange vad detta skulle innebära eller få för konsekvenser.

Klagandena har invänt att deras fastigheter kommer att minska i värde. Såvitt Gamesa känner till finns det ingen information som styrker detta påstående. I en rapport från ÅF Konsult som togs fram på uppdrag av Nätverket för vindbruk presenterades resultat från en analys av 42 000 försäljningar av småhus där fastigheterna varit belägna inom fem kilometer från nya vindkraftsanläggningar, vilka sedan jämförts med småhusförsäljningar i omgivande referensområden. Enligt rapporten gick det inte att påvisa att vindkraftverk hade någon prispåverkan på fastigheterna. Enligt rapporten fanns det inte heller något som tydde på att fastighetsomsättningen ökar eller minskar för att det planeras eller byggs näraliggande vindkraftverk.

4.4. Övriga invändningar

I allt väsentligt har klagandenas invändningar redan bemötts och besvarats under samrådsförfarandet och vid miljöprövningsdelegationens prövning av tillståndet. Under samrådsförfarandet skickade Gamesa informationsbrev om det planerade samrådsmötet till de närboende, inklusive till boende på fastigheten F. Det är möjligt att informationsbrevet gick till den föregående ägaren istället för till S J m.fl. om uppgifterna i fastighetsregistret inte varit uppdaterade.

Angående mobiltäckningen förtydligas att skuggberäkningarna som Gamesa har redovisat i sin ansökan inte har något att göra med radioskugga för mobiltelefoner. Gamesa har varit i kontakt med operatörer av mobilnät och fått bekräftat att förekomsten eller drift av vindkraftverk inte skapar radioskugga och därmed inte heller påverkar täckningen för mobiltelefoner i området.

4.5. Åberopat övrigt material

Gamesa har till stöd för sin talan åberopat bl.a. kommentar av biologen M A, Ecocom AB till den utförda fågelinventeringen.

DOMSKÄL

Prövningsramen

Mark- och miljödomstolen har att ta ställning till om miljöprövningsdelegationens beslut att ge Gamesa tillstånd för uppförande av fyra vindkraftverk är riktigt. Domstolen kan alltså inte pröva t.ex. frågor av mer principiell karaktär eller ändra lagstiftningen på området.

Allmän utgångspunkt

Mark- och miljööverdomstolen har i flera domar som gällt vindkraftetableringar konstaterat att vindkraft som en förnyelsebar energiform syftar mot miljöbalkens mål i 1 kap. 1 § om hållbar utveckling. Sveriges riksdag har uppställt planeringsmål för vindkraft, men samtidigt måste de nya etableringarna uppfylla miljöbalkens krav som bl.a. omfattar hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken samt lokaliseringsbestämmelsen i 2 kap. 6 § miljöbalken.

Mark- och miljödomstolen finner att utredningen i målet är tillräcklig och att yttranden från Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet inte behöver hämtas in.

Samråd

S J m.fl. har invänt mot hur Gamesa har genomfört kravet på samråd i 6 kap. 4 § miljöbalken. De har anfört att de inte fick någon kallelse till samråd eller någon möjlighet att framföra sina synpunkter och få sina frågor besvarade.

Den upplevda bristen på förankring hos omkringboende samt deras frågor om vindkraftverkens eventuella påverkan på mobiltelefoni, TV och radio samt den ibland förekommande bygdepengen, är typiskt sett sådana frågor som besvaras under ett samrådsförfarande. Frågan är därmed om miljöbalkens krav gällande samråd har iakttagits.

Några närmare föreskrifter om hur berörda enskilda ska underrättas inför samrådsförfarandet finns inte i miljöbalken. Omfattningen av informationen och samrådet måste dock vara anpassad till den planerade verksamhetens art, omfattning och verkningar (se Bengtsson m.fl., Miljöbalken, 1 januari 2014, Zeteo, kommentaren till 6 kap. 4 §). Beträffande större verksamheter bör informationen lämnas vid särskilda informationsmöten. I andra fall kan det vara lämpligt med annonser i ortspressen, brev eller cirkulär till de närboende, utställning på bibliotek, i kommunhus eller annan lämplig lokal. Sedan informationen lämnats, har myndigheter, enskilda och organisationer att framföra sina synpunkter till den tilltänkte verksamhetsutövaren, lämpligen till en av denne utsedd kontaktperson som också kan svara på frågor. Detta utgör det egentliga samrådet.

Av Gamesas ansökningshandlingar framgår att informationsbrev skickades ut den 15 maj 2012 till boende inom en radie av två kilometer kring projektområdet. Den 24 maj 2012 skickades en inbjudan till samrådsmöte till ca 100 personer, vilka var samma personer som fått informationsbrevet. Mötet utannonserades även i Nerikes Allehanda, under kungörelser, den 5 juni 2012. Mötet hölls som ett öppet hus, den 13 juni 2012 kl. 18–20 i Folkets Hus i Askersund. Personer från projektet var närvarande för att informera och svara på frågor och minnesanteckningar fördes.

S J m.fl. bor inom en radie av två kilometer kring projektområdet och borde därför ha fått en kallelse till samrådsmötet. För det fall kallelsen istället skulle ha kommit till gårdens föregående ägare återstod alltså möjligheten att få information om samrådet genom kungörelsen i Nerikes Allehanda. Att berörda enskilda kallas till ett samrådsmöte genom ett anslag eller annonsering i tidning kan vara en tillräcklig åtgärd, under förutsättning att det sker i en tidning som har en spridning av någon betydelse bland de särskilt berörda. Vad avser kungörelser i mål och ärenden hos myndighet krävs att en lokal dagstidning ska beräknas ha en spridning till minst fem procent av hushållen på orten, alternativt 50 procent av hushållen i viss kommun inom det berörda området (se 3 § lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m.). Av Presstödsnämndens dags-tidningsförteckning för år 2012 framgår att Nerikes Allehanda hade en spridning till 58 procent av hushållen i Askersunds kommun, d.v.s. uppfyller kraven på sådan spridning.

Mark- och miljödomstolen anser att S J m.fl. i vart fall kunnat få del av kallelsen till samrådsmötet genom kungörelsen i Nerikes Allehanda. Domstolen anser att de av Gamesa genomförda åtgärderna uppfyller kravet på samråd i 6 kap. 4 § miljöbalken.

Buller

Klagandena har invänt att bullervillkoret borde vara satt till en lägre ljudnivå, antingen 30 dB(A) eller 35 dB(A) med hänvisning till att det är ett tyst område, att Gamesas bullerutredning är otillräcklig eller missvisande, att bullervillkoret på 40 dB(A) överskrids för H Ss och A Ss två planerade byggnader, K och L, eftersom byggnaderna ska klassas som bostäder i bullerhänseende, samt att ett skyddsavstånd för buller överskrids för nämnda två byggnader.

Det framgår av praxis att den ekvivalenta ljudnivån utomhus vid bostäder till följd av verksamheten inte får överstiga 40 dB(A) och att sökanden ska visa att den har tekniska och faktiska förutsättningar att klara den nivån (se t.ex. MÖD 2009:32).

Bullervillkoret kan bestämmas till 35 dB(A) om en kommun i sin översiktsplan har pekat ut ett visst område som s.k. tyst område, i vilket buller inte bör överskrida 35 dB(A).

Som miljöprövningsdelegationen konstaterade i sitt beslut har Askersunds kommun inte pekat ut någon del av det berörda området som tyst område. I översiktsplanen har kommunen endast uttryckt en ambition att någon gång identifiera tysta områden i kommunen och utarbeta rutiner för hur dessa ska värnas. Området i fråga kan inte anses som ett sådant ostört område där låg bullernivå utgör en särskild kvalitet som skulle motivera särskilt hänsynstagande i fråga om vilken bullerpåverkan som kan tillåtas. Högsta tillåtna ljudnivån 40 dB(A) vid bostad ska därför gälla.

Nästa fråga domstolen har att ta ställning till är vilken betydelse det får för Gamesas tillståndsansökan att H S och A S har fått bygglov för två byggnader i utkanten av sin fastighet.

Boverkets allmänna råd 1995:3 som definierar begreppet bostad saknar direkt betydelse vid prövningen av tillstånd enligt miljöbalken eftersom dessa råd behandlar regelsystemet för lov och övrig tillsyn och kontroll i byggprocessen. När det gäller prövningen av bullervillkor till tillstånd enligt miljöbalken har det i praxis slagits fast att bostadshus inte omfattar enklare byggnader som inte är bostadshus, såsom kolonistugor (se Miljööverdomstolens dom den 5 februari 2010 i mål nr M 1441-09 och Mark- och miljööverdomstolens dom den 24 april 2014 i mål nr M 8525-13).

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning.

Ur bullersynpunkt är det sällan miljömässigt motiverat med ett preciserat krav på visst avstånd utan det är tillräckligt att placeringen av vindkraftverken regleras genom ett villkor om maximalt tillåtet buller vid bostäder (se bl.a. Mark- och miljööverdomstolens dom den 23 oktober 2014 i mål nr M 4107-14). Eftersom miljöprövningsdelegationens beslut innehåller ett villkor för buller anser mark- och

miljödomstolen att det saknas anledning att föreskriva något skyddsavstånd för buller avseende vindkraftverken N1 och N2 i förhållande till H Ss och A Ss planerade två byggnader.

Det är de befintliga förhållandena när tillståndsansökan ges in som ska bedömas vid prövningen. Det saknar därför betydelse att H S och A S i mars 2015 ansökt om och fått bygglov för ändring av det tidigare bygglovet för bl.a. utökad yta avseende Kvarnhuset för att kunna använda huset under hela året.

Domstolen kunde vid syn på platsen konstatera att de planerade byggnaderna för närvarande inte är uppförda. Ledning får därför hämtas av handlingarna i bygglovsärendet för att få en uppfattning om byggnadernas karaktär.

Av handlingarna i bygglovsärendet framgår att H S fått bygglov för ”fritidshus/naturrum” samt att det rör sig om mindre byggnader för tillfällig övernattnings- och naturupplevelser. Av nämndens beslut i bygglovsärendet framgår vidare att dessa byggnader har benämnts som ”overnattingsstugor” och H S har i en skrivelse beskrivit att byggnaderna har övernattningsmöjligheter.

Enligt domstolens mening förefaller byggnaderna, utifrån dessa beskrivningar, vara av enklare karaktär. Även om det är svårt att bedöma om dessa skulle ha samma eller något högre standard än en sådan kolonistuga som är avsedd för säsongsbruk, ter sig byggnaderna varken vara avsedda för stadigvarande boende eller erbjuda sådana bekvämligheter som ett fritidshus i dagens mening erbjuder, där övernattnings- och boende snarare är en självklarhet än en möjlighet.

Mot denna bakgrund anser mark- och miljödomstolen att byggnaderna inte kan jämföras med bostäder vid en bedömning av tillståndsansökans bullervillkor.

Mark- och miljödomstolen har därefter att pröva om Gamesa har visat att den har tekniska och faktiska förutsättningar att begränsa buller från verksamheten så det inte blir en högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än 40 dB(A).

Av Gamesas bullerutredning framgår att bullerpåverkan kommer att understiga 40 dB(A) ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder. Mark- och miljödomstolen finner inte att det i målet framkommit annat än att bolaget har faktiska och tekniska förutsättningar att innehålla angiven ljudnivå. Vad klagandena anfört, bl.a. med åberopande av en egen bullerutredning, föranleder inte någon annan bedömning. Mark- och miljödomstolen noterar härvid särskilt dels att Gamesa har beaktat en kumulativ effekt pga. närliggande vindkraftspark, dels att skillnaderna i resultat från utredningarna är förhållandevis små och att de inte ger stöd för slutsatsen att bolaget inte har möjlighet att innehålla en acceptabel ljudnivå. Gamesas bullerutredning är därför tillräcklig.

Mark- och miljödomstolen finner ingen anledning att göra någon ändring i tillståndets bullervillkor. Klagandenas yrkanden i denna del ska därför avslås.

Påverkan på naturvärden, fåglar, fladdermöss, m.m.

Även om det i närområdet finns utpekade områden av riksintresse för naturvård och kulturmiljövård, omfattas platsen för den aktuella etableringen inte av något område av riksintresse för naturvård eller av något områdesskydd enligt 7 kap. miljöbalken.

Klagandena har sammanfattningsvis invänt att naturvärden generellt kommer att skadas, att fågelinventeringen och fladdermusinventeringen är otillräckliga, att det behövs utredning om vindkraftsparken kan påverka varg från Tiveden, samt att vägarna i området riskerar att förändras om vindkraftverken byggs.

Vid tillståndsprövning enligt 9 kap. miljöbalken har verksamhetsutövaren att visa att de förpliktelser som följer av hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken iakttas. Om frågan om påverkan på skyddade arter aktualiseras måste ställning tas till om det finns beaktansvärd risk för skada på fridlysta arter på sätt som anges i artskydds-förordningen (2007:845) och, om så är fallet, en prövning göras av om det är möjligt att föreskriva särskilda skyddsåtgärder så att skada inte uppstår. För detta ändamål måste det finnas underlag som medger en tillräckligt säker bedömning av risken för påverkan på fridlysta arter.

Gamesas fågelinventering grundar sig på besök vid sex tillfällen under mars till augusti 2012. Några skyddsvärda arter upptäcktes inte vid utredningen och det kunde inte heller konstateras att några rödlistade arter, såsom smålom och nötkråka, skulle häcka i vindkraftsetableringens närområde. Vad B L anfört om ett fåtal observationer av smålom mellan häckningsplats och fiskevatten samt bristen på kunskap om dessa flygvägar utgör inte tillräcklig grund att ifrågasätta den inventering som Gamesa har låtit genomföra.

Vad avser fladdermusinventeringen har klagandena inte preciserat på vilket sätt denna skulle vara bristfällig eller angett någon grund som ger skäl att ifrågasätta den utredning som Gamesa låtit göra. Domstolen instämmer i den bedömning som miljöprövningsdelegationen gjort i detta avseende.

Mark- och miljödomstolen finner att kunskapsunderlaget vad gäller fåglar och fladdermöss och deras rörelsemönster inom området är tillräckligt och visar att vindkraftverken bör kunna uppföras utan att skada fågellivet och fladdermöss påtagligt. Det föreligger alltså inget hinder mot den valda lokaliseringen på denna punkt.

Vad avser eventuell påverkan på varg, gör mark- och miljödomstolen följande bedömning. Enligt tillgänglig information från Länsstyrelsen i Örebro län är de planerade vindkraftverken lokaliserade inom Tivedens vargrevir såsom det utmärkerades under vintern 2013/2014, men det har inte rapporterats några observationer inom det aktuella området sedan den vintern. De få studier om landlevande däggdjurs påverkan av vindkraftsetablering som gjorts har visat att rovdjur möjligen undviker ett vindkraftsområde under konstruktionsfasen, men att effekten är begränsad i det längre perspektivet (se Naturvårdsverkets rapport 6499, Vindkraftens effekter på landlevande däggdjur). Mot bakgrund av att det i området förekommer skogsavverkning i perioder kan det antas att eventuell varg i reviret antingen redan fått en högre tolerans mot störningar, eller redan undviker det området. Inom det aktuella området finns det gott om ytor för varg att vistas på, varför mark- och

miljödomstolen inte anser att etableringen av dessa fyra vindkraftverk föranleder några särskilda åtgärder med hänsyn till varg.

Vad som anförts om farhågor att vägarna i området kommer att förändras och i framtiden inte kommer att lämpa sig för upplärning av unghästar utgör inte heller någon invändning som föranleder domstolen att upphäva eller begränsa tillståndet.

Lokalisering, visuellt intryck, skuggning och påverkan på kulturmiljön

Det ska ställas krav på en noggrann lokaliseringsutredning vid etableringen av nya verksamheter. Ju större risken är för att motstående intressen ska påverkas, desto större är kraven på utredningens omfattning och kvalitet (se MÖD 2009:32).

Gamesa har i målet redovisat ett antal alternativa lokaliseringar inom kommunen samt inom Laxå kommun och Hallsbergs kommun, och då funnit att den aktuella platsen är den bästa platsen att uppföra anläggningen på.

Det intresse som skadas till följd av den sökta verksamheten är framför allt intrånget i en relativt orörd skogsbygd. Intresset av att bevara området har dock inte formaliserats genom något områdesskydd enligt 7 kap. miljöbalken. Det har inte framkommit att lokaliseringen skulle innebära särskilda risker för några utpekade arter av växter eller djur. Det finns vidare förhållandevis få bostäder i omgivningarna.

Genom vad som redovisats om de motstående intressena, bedömer mark- och miljödomstolen att lokaliseringsutredningen kan godtas och att alternativredovisningen i målet är tillräcklig.

När det gäller vindkraftverkens inverkan på landskapsbilden får kringboende tåla en viss sådan inverkan. På motsvarande sätt får de kringboende tåla en viss inverkan av hinderbelysning. Runt de aktuella vindkraftverken kommer det att finnas relativt få boende som kan störas. Mot denna bakgrund finner domstolen att yrkandet om radar eller motsvarande aktiv belysning är alltför långtgående.

Det är ofrånkomligt att etablering av vindkraftverk i det aktuella området kommer att medföra en förändring av landskapsbilden. Enligt mark- och miljödomstolens mening innebär de fyra planerade vindkraftverken dock inte en sådan kraftig påverkan på landskapsbilden att platsen är olämplig. Mot bakgrund av att gränsen för området kring byn Svinnersta, som är utpekad som ett område av riksintresse för kulturmiljövård och naturvård, är belägen ca 1,5 km från närmaste vindkraftverk, föranleder klagandenas invändningar om behovet av att värna kulturmiljön i närområdet inte någon annan bedömning.

Övriga invändningar

Mark- och miljödomstolen delar miljöprövningsdelegationens bedömning att det material som tagits fram är tillräckligt för att bedöma hur de planerade vindkraftverken kommer att synas i omgivningen.

Vad klagandena anfört i övrigt föranleder inte domstolen att göra någon annan bedömning än att tillstånd ska meddelas i enlighet med miljöprövningsdelegationens beslut.

Sammanvägd bedömning

Mark- och miljödomstolen, som utöver vad som särskilt kommenterats ovan, instämmer i de bedömningar miljöprövningsdelegationen gjort angående tillåtligheten av de ansökta vindkraftverken och de villkor som erfordras för tillståndet. Överklagandena ska därmed avslås.

Rättegångskostnader

H S och A S har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i målet.

Enligt 5 kap. 1 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar ska 32 § lagen (1996:242) om domstolsärenden, som gäller rättegångskostnadsansvar, inte tillämpas i mål som har överklagats till mark- och miljödomstol. Någon bestämmelse som

ger rätt till ersättning för rättegångskostnader i denna typ av mål finns således inte. H Ss och A Ss yrkande om ersättning för rättegångskostnader ska därför lämnas utan bifall.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se domsbilaga 2 (DV427)

Överklagande senast den 3 juli 2015. Prövningstillstånd krävs.

Monica Daoson

Annika Billstein Andersson

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Monica Daoson, ordförande, och tekniska rådet Annika Billstein Andersson samt de särskilda ledamöterna Kerstin Kellerman och Lauri Sankari. Föredragande har varit beredningsjuristen Ida Agering.